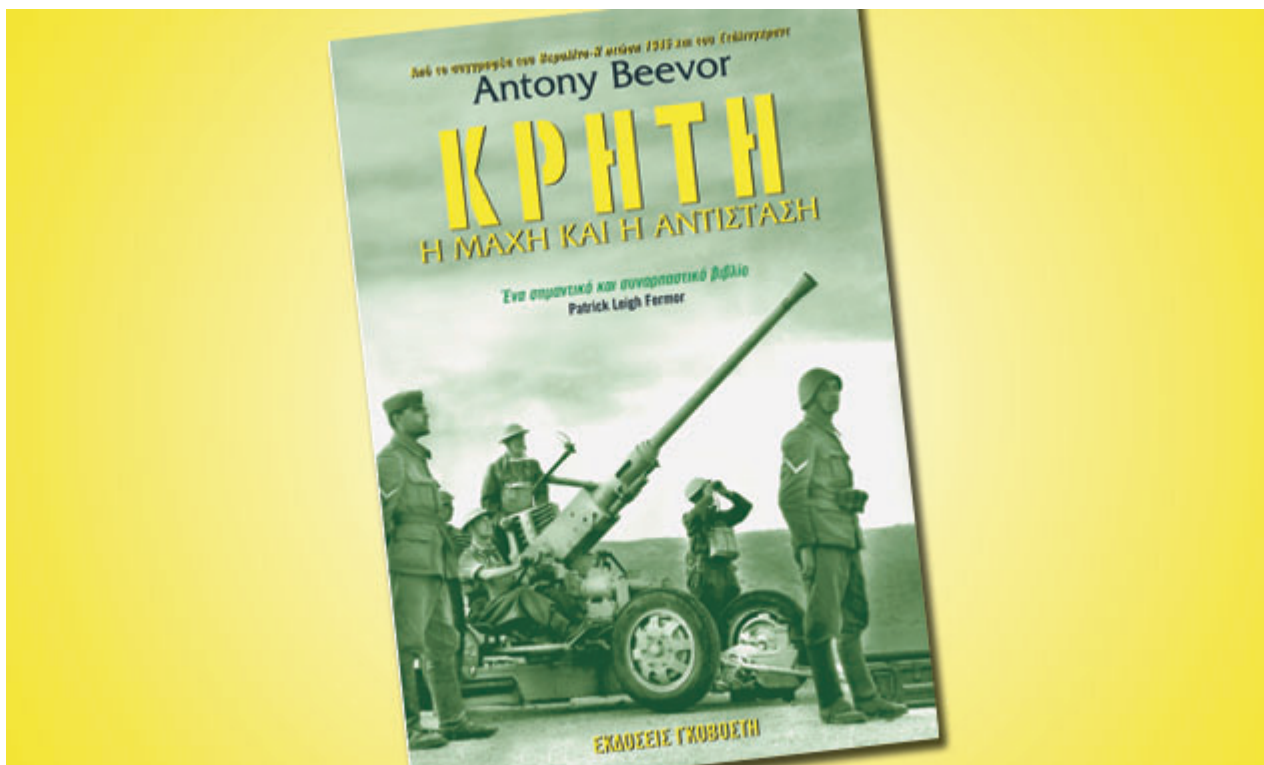
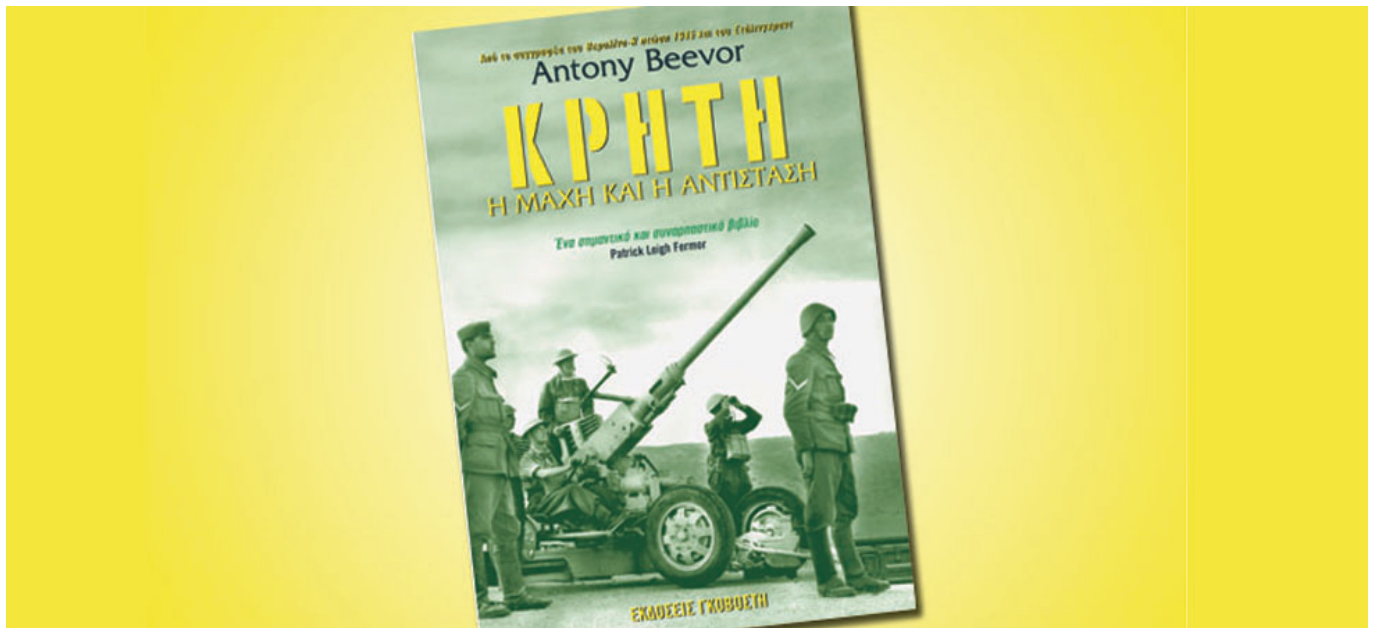

20 Μαΐου 2014

Κρήτη: η μάχη και η αντίσταση (Α')

Επιστήμες / Ιστορία

Με την έναρξη της μάχης της Κρήτης, στις 20 Μαΐου του 1941, ξεκινά η τελευταία πράξη του δράματος της κατάληψης της Ελλάδας από τους Γερμανούς. Ωστόσο, οι Έλληνες δεν θα καταθέσουν τα όπλα: τη σκυτάλη θα παραλάβει η εθνική αντίσταση, όχι μόνο στη μεγαλόνησο, αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Το βιβλίο του Antony Beevor ξεκινά με μια συνοπτική παρουσίαση της κατάστασης στη χώρα μας μετά την γερμανική εισβολή για να αφιερώσει το μεγαλύτερο τμήμα του στη μάχη της Κρήτης, αλλά και στην αντίσταση που αναπτύχθηκε μετά την κατάληψή της.

Τίτλος:	<i>Κρήτη</i>
Υπότιτλος:	<i>Η μάχη και η αντίσταση</i>
Τίτλος πρωτότυπ.:	<i>Crete, the battle and the resistance</i>
Συγγραφέας	<i>Antony Beevor</i>
Μετάφραση:	<i>Παναγιώτης Μακρίδης</i>
Επιμέλεια:	<i>Αριστείδης Πλ. Προκοπίου</i>
Εκδότης:	<i>Γκοβόστης</i>
ISBN:	<i>960-270-927-8</i>
Έκδοση:	<i>2004</i>
Δέσιμο:	<i>Μαλακό εξώφυλλο</i>
Σχήμα:	<i>23x15 εκ.</i>
Σελίδες:	<i>550</i>
Περιέχει:	<i>Φωτογράφιση, Βιβλιογραφία</i>

Ο Antony Beevor ξεκίνησε την καριέρα του ως επαγγελματίας αξιωματικός της θρυλικής 11ης Ήλης Ουσσάρων. Έχει γράψει πολλά βιβλία, ανάμεσά τους τα *The Spanish Civil War*, *Inside the British Army* και *Crete - The Battle and the Resistance*. Μαζί με τη σύζυγό του, Artemis Cooper, έγραψε το *Paris After the Liberation, 1944-1949*. Για το βιβλίο του *Stalingrad* τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο «Samuel Johnson», το βραβείο «Wolfson History» και το βραβείο Λογοτεχνίας «Hawthornden Prize for Literature». Η βρετανική έκδοση του βιβλίου, πρώτη σε πωλήσεις τόσο σε hardback όσο και σε paperback, σχεδόν ξεπέρασε το μισό εκατομμύριο αντίτυπα. Το *Stalingrad* έχει ήδη μεταφραστεί και εκδοθεί σε 19 γλώσσες ανά τον κόσμο. Ο Antony Beevor είναι Εταίρος της Βασιλικής Εταιρίας Λογοτεχνών (*Fellow of the Royal Society of Literature*) και Ιππότης του Τάγματος των Τεχνών και των Γραμμάτων (*Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres*) στη Γαλλία.

Ακολουθεί απόσπασμα από το βιβλίο

Η μάχη του Γαλατά (23-25 Μαΐου)

Όταν οι υπαξιωματικοί 5ης Νεοζηλανδικής Ταξιαρχίας ξύπνησαν ξαφνικά νωρίς το πρωί, στις 23 Μαΐου, τους άνδρες τους και τους διέταξαν να ετοιμαστούν για υποχώρηση, οι περισσότεροι αρνούνταν να πιστέψουν αυτό που άκουγαν. Όσοι δεν είχαν υπηρεσία το προηγούμενο βράδυ είχαν πέσει να κοιμηθούν, βέβαιοι ότι τα πράγματα πήγαιναν καλά. Αν και δεν είχαν πιστέψει κατά βάθος τη φήμη που ήθελε τους Γερμανούς να φεύγουν, οι Νεοζηλανδοί θεωρούσαν ότι τους είχαν κάνει τόσο μεγάλη ζημιά που σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσαν να υπερισχύσουν.

«Όλοι ένιωθαν το ίδιο», έγραψε ο Sandy Thomas, ένας νεαρός διμοιρίτης του 23ου Τάγματος. «Είχαν δει τόσους πολλούς νεκρούς εχθρούς που το ηθικό τους έμενε ακλόνητο παρά τις τρομαχτικές αεροπορικές επιδρομές κατά τη διάρκεια της μέρας. Όλοι τους, ένας προς έναν, πίστευαν ότι θα μπορούσαν να εξοντώσουν τους Γερμανούς παρά την ανωτερότητα του οπλισμού και του εξοπλισμού του εχθρού τους».

Πέντε χιλιόμετρα όμως πιο πέρα, η υποχώρηση από τις θέσεις που βρίσκονταν μπροστά από τα Δασκαλιανά και το Κοντομάρι προς τον Πλατανιά, ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Χωρίς να υπάρχουν διαθέσιμα ασθενοφόρα, οι τραυματίες έπρεπε να μεταφερθούν από κουρασμένους άνδρες οι οποίοι παραπατούσαν πάνω στο ανώμαλο έδαφος. Μερικοί μάλιστα μεταφέρονταν πάνω σε πόρτες ή κακοφτιαγμένες σκάλες που είχαν βρεθεί σε χωριατόσπιτα ή ακόμη πάνω σε πρόχειρα φορεία που ήταν φτιαγμένα από δύο τουφέκια ενωμένα μεταξύ τους με δύο χιτώνια. Αυτοί που ήταν πολύ άρρωστοι και δεν μπορούσαν να μετακινηθούν έμειναν πίσω, κάτω από τη φροντίδα του τελευταίου Αξιωματικού του Υγειονομικού της Ταξιαρχίας, του Λοχαγού R.S. Stewart και ενός ιερέα, ώστε να διασφαλιστεί ότι ο εχθρός θα τους φερόταν όπως έπρεπε. Εξαιτίας της έλλειψης πυρομαχικών στο νησί, η οποία όλο και μεγάλωνε, τα κασόνια των πυρομαχικών και οι επιπλέον χειροβομβίδες θα έπρεπε και αυτά να μεταφερθούν, καθώς επίσης ο προσωπικός οπλισμός και τα προσωπικά είδη. Κάποιοι λόχοι κατάφεραν να εξασφαλίσουν γαϊδούρια για τη μεταφορά του βαρέος εξοπλισμού και των όπλων οι στρατιώτες όμως παρέμειναν, ούτως ή άλλως, το κύριο υποζύγιο για τη μεταφορά.

Οι Γερμανοί γρήγορα αντελήφθησαν την υποχώρηση, την οποία κάλυπτε ένας λόχος Μαορί με διοικητή τον Ταγματάρχη H.G. Dyer. Οι Μαορί ήταν η καλύτερη επιλογή. Η ανορθόδοξη και αιφνιδιαστική τακτική τους να στρέφονται ξαφνικά

πίσω για μια εντελώς απρόσμενη επίθεση με ξιφολόγχες θα έτρεπε τους αλεξιπτωτιστές σε φυγή. Χάρη σ' αυτούς, κατά κύριο λόγο, ολοκληρώθηκε εκείνο το πρωί η υποχώρηση με ελάχιστες απώλειες.

Όταν κατέφθασε ο Υποστράτηγος Ringel, ανέλαβε τη διοίκηση όλων των γερμανικών στρατευμάτων. Οι αλεξιπτωτιστές του Ramcke και το Σύνταγμα Εφόδου που είχε ανασυνταχθεί, πίεσαν κατά μήκος της ακτής χρησιμοποιώντας με εντυπωσιακά αποτελέσματα τα κινητά πυροβόλα Bofors τα οποία είχαν πάρει λάφυρα στο Μάλεμε. Δύο τάγματα του 100ού Ορεινού Συντάγματος προωθήθηκαν στο κέντρο πάνω από τους παραλιακούς λόφους μεταξύ της Κοιλιάδας της Αγίας και της θάλασσας, καθώς ένα Τάγμα του 85ου Ορεινού Συντάγματος στράφηκε προς τα δεξιά. Η μονάδα αυτή ορεινών καταδρομέων, διοικούμενη από τον Ταγματάρχη Treck, σκόπευε να κυκλώσει τη Νεοζηλανδική Μεραρχία από το νότο, κινούμενη στους πρόποδες των Λευκών Ορέων. Συνάντησε, όμως, σφοδρή αντίσταση από το υποτιμημένο 8ο Ελληνικό Σύνταγμα και τους ακατάβλητους γενναίους Κρήτες ατάκτους. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η αυτοθυσία τους έσωσε τη Νεοζηλανδική Μεραρχία.

Οι Γερμανοί, καθώς προωθούνταν κατά μήκος της ακτής και των παραλιακών λόφων, συνάντησαν τέτοιο θέαμα και τέτοιες μυρωδιές που θα τους έμεναν αξέχαστα. Στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής, τα πεζούλια στις πλαγιές με τους αμπελώνες και τους ελαιώνες διατηρούσαν την κλασική μεσογειακή ομορφιά, ενώ συνεχώς, τα στρατεύματα που προωθούνταν συναντούσαν θυλάκους που τους είχε ρυπάνει το πέρασμα του στρατού - ορύγματα, αποχωρητήρια, άδεια κουτιά από κονσέρβες και άδεια κιβώτια πυρομαχικών.

Μόλις ανέτειλε ο ήλιος, δυνάμωνε η δυσωδία που ανέδιδαν τα μαυρισμένα και πρησμένα πτώματα που είχαν ήδη καλυφθεί από πολλές πράσινες μύγες. Τα πτώματα των αλεξιπτωτιστών συντρόφων τους που είχαν χάσει τη ζωή τους την πρώτη μέρα, κρέμονταν ακόμη από τα ελαιόδεντρα που είχαν γίνει οι αγχόνες τους, θέαμα μακάβριο κάτω από το πιτσιλωτό φως που περνούσε μέσα από τα φύλλα. Κάποιων τα πτώματα, που είχαν απελευθερωθεί από τα αλεξιπτωτά τους, φαινόταν από τη μια σφαίρα που είχαν δεχτεί στο κεφάλι, ότι είχαν μάλλον χάσει τη ζωή τους ενώ ήδη είχαν παραδοθεί. Όλων οι τσέπες ήταν σκισμένες στην προσπάθεια να βρεθούν έγγραφα ή άλλα αντικείμενα, όπως π.χ. τα επίπεδα μεταλλικά κουτιά των δυναμωτικών χαπιών Ντεξτροζάν. Τελικά, κάποιος περαστικός Κρητικός θα αφαιρούσε από το πτώμα όλο και κάτι που θεωρούσε χρήσιμο, ιδιαίτερα τις μπότες δεδομένου ότι το δέρμα ήταν πλέον είδος προς έλλειψη στο νησί. Οι αλεξιπτωτιστές τα έβλεπαν καθώς περνούσαν και διψασμένοι για εκδίκηση πίεζαν τον εχθρό.

Όχι πολύ αργότερα αφότου η 5η Ταξιαρχία του Hargest εδραίωσε μια νέα γραμμή δυτικά του Πλατανιά, ξέσπασε μια μονομαχία πυροβολικού μεταξύ του 95ου Συντάγματος Ορεινού Πυροβολικού και των εναπομείναντων πυροβόλων των 75mm, των διαφόρων μονάδων των Αυστραλών, Βρετανών και Νεοζηλανδών. Την ίδια ώρα γίνονταν και μερικές σφοδρότατες αψιμαχίες μεταξύ μονάδων πεζικού στην περιοχή της γέφυρας του Πλατανιά και βόρεια του παραλιακού δρόμου κατά μήκος της ακτής, όπου οι αλεξιπτωτιστές του Ramcke πίεζαν όταν τους δινόταν ευκαιρία.

Το απόγευμα εμφανίστηκαν στον ουρανό τέσσερα βομβαρδιστικά της RAF καθώς κατευθύνονταν στο αεροδρόμιο του Μάλεμε για να το βομβαρδίσουν. Αυτό τόνωσε το ηθικό αλλά, σύμφωνα με γερμανικές πηγές, τα βομβαρδιστικά προξένησαν ελάχιστες ζημιές. Νοτίως του παραλιακού δρόμου υπήρχε μικρή επαφή με τον εχθρό μέχρι αργά το απόγευμα οπότε και έγινε αντιληπτό ότι το 2ο Τάγμα του 85ου Ορεινού Συντάγματος υπερφαλάγγιζε τα κατά πολύ μειωμένα σε δύναμη τάγματα των Νεοζηλανδών και τα απέκοπτε από την περιοχή του Γαλατά που βρισκόταν πίσω τους. Ο Hargest και ο Puttick οι οποίοι το περίμεναν αυτό από ημέρες, ετοιμάστηκαν να θέσουν σε εφεδρεία την εξαντλημένη 5η Ταξιαρχία πέρα από το Γαλατά και τον Δαράτσο, τις βραδινές ώρες.

Το επόμενο πρωί, όταν η 5η Ταξιαρχία είχε κάνει τη δεύτερη συνεχόμενη νυχτερινή υποχώρηση, το μέτωπο εκτεινόταν από το Γαλατά μέχρι τη θάλασσα. Το κουρασμένο και αποκαρδιωμένο Σύνθετο Τάγμα των οδηγών, των πυροβολητών, των μαγείρων και του προσωπικού των μονάδων διοικήσεως, το οποίο επάνδρωνε μέχρι εκείνη τη στιγμή το συγκεκριμένο τομέα από την πρώτη ημέρα των

εχθροπραξιών, έπρεπε και αυτό να τεθεί σε εφεδρεία για ανάπαυση.

Το 18ο Τάγμα της Ταξιαρχίας του Inglis ανέλαβε την τοποθεσία. Ο Kirpenberger εμπυχώθηκε βλέποντάς τους να έρχονται, «δείχνοντας ότι είναι ετοιμοπόλεμοι και αξιόπιστοι, σε οδυνηρή αντίθεση με το «ατυχές οιονεί πεζικό του». Όμως, το 18ο Τάγμα, έχοντας δύναμη μόνο 400 ανδρών έπρεπε να κρατήσει ένα μέτωπο δύο χιλιομέτρων. Η δύναμη του Russell, οι εναπομείναντες του Μεραρχιακού Ιππικού και μια Ομάδα του Λόχου Καυσίμων, υπό τη διοίκηση του ανοιχτόκαρδου John Russell, κρατούσαν ακόμα τη νότια έξοδο του Γαλατά η οποία έβλεπε προς τη μεριά της Φυλακής της Αγιάς.

Η Κοιλιάδα της Φυλακής ήταν σχετικά ήρεμη στις 23 Μαΐου. Ήταν πασιφανές όμως ότι η ηρεμία αυτή δεν θα διαρκούσε για πολύ. Στη μεριά των Νεοζηλανδών, ο Kirpenberger είπε ότι το πρωινό του Σαββάτου, στις 24 Μαΐου, ήταν «δυσοίωνα ήρεμο», ενώ από τη γερμανική πλευρά, ο Heydte το έβρισκε «σχεδόν καταπιεστικό». Οι άνδρες του τάγματός του ήταν σχεδόν χωρίς πυρομαχικά, αφυδατωμένοι - πολλοί μάλιστα υπέφεραν από δυσεντερία, και υποσιτίζονταν. «Τα πρόσωπα μερικών είχαν συσπασθεί, σχεδόν είχαν μαζέψει, και τα χαρακτηριστικά τους ήταν τραβηγμένα, σχεδόν ζαρωμένα, ενώ τα μάτια τους είχαν χωθεί βαθιά στις κόγχες τους και τα γένια, επειδή είχαν πέντε ημέρες να ξυριστούν, τόνιζαν τα βαθουλωμένα μάγουλά τους». Οι άνδρες μιας διμοιρίας που άρπαξαν τα όπλα τους μετά από το συναγερμό που σήμανε κάποιος σκοπός ακούγοντας θόρυβο σε κάτι θάμνους, βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα αδέσποτο γαϊδούρι. Το δυστυχημένο ζώο σκοτώθηκε ακαριαία, λες και ήταν ο εχθρός, ενώ το πτώμα του τεμαχίστηκε και μαγειρεύτηκε.

Εν τω μεταξύ, ο Στρατηγός Freyberg έμαθε από ένα σήμα του Ultra ότι νότια του Μάλεμε κάποια αποσπάσματα Γερμανών μοτοσικλετιστών είχαν διασχίσει τα δύο τρίτα του δρόμου προς την άλλη πλευρά του νησιού. Η δύναμη αυτή, το 55ο Τάγμα Μοτοσικλετιστών, που τα τρίκυκλά τους ήταν εφοδιασμένα με πολυβόλα τύπου Spandau, τα οποία ήταν μόνιμα στερεωμένα στο σάιντ-καρ, προωθούνταν προς την Παλαιοχώρα στη νότια ακτή, ώστε να εμποδίσουν να αποβιβασθούν εκεί οι όποιες ενισχύσεις θα στέλνονταν από την Αλεξάνδρεια. Ένα σήμα που υπέκλεψαν ανέφερε ότι τα μεσάνυχτα της 23ης Μαΐου βρίσκονταν έξι μίλια βόρεια της Κανδάνου. Την επόμενη ημέρα, το Ultra ανέφερε ότι τα ίδια αποσπάσματα καθηλώθηκαν από την «αυξανόμενη βρετανική αντίσταση». Από τη στιγμή όμως που δεν υπήρχαν βρετανικά στρατεύματα εκεί, η αντίσταση ήταν καθαρά από μέρους των Κρητικών και πιθανότατα σε αυτή συμμετείχε ο πατέρας Στυλιανός Φραντζεσκάκης και όσοι ενορίτες του ήταν ακόμη ζωντανοί μετά από τόσο σκληρές μάχες. Κατάφεραν να κρατήσουν καθηλωμένους τους Γερμανούς για δύο

μέρες. Το μέτρο της επιτυχίας τους αποδείχθηκε αργότερα, με θλιβερό τρόπο, από τα σκληρά αντίποινα που επέβαλαν οι Γερμανοί στην Κάνδανο.

Άλλη μια γερμανική φάλαγγα, το 95ο Ορεινό Τάγμα Μηχανικού, ενισχυμένο από έναν αδύναμο λόχο αλεξιπτωτιστών, στάλθηκε στο Καστέλλι Κισσάμου στις 24 Μαΐου, στο σημείο όπου είχε προσγειωθεί το ατυχές απόσπασμα αλεξιπτωτιστών του Υπολοχαγού Murbe την πρώτη μέρα. Οι Γερμανοί δεν μπορούσαν ίσως να αποβιβάσουν σε οποιοδήποτε άλλο σημείο κατά μήκος του Κόλπου των Χανίων την ίλη ελαφρών τεθωρακισμένων της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας - έτσι το Καστέλλι Κισσάμου, αν και ήταν μακράν του ιδανικού γι' αυτό το σκοπό, εξαιτίας των αβαθών νερών του κόλπου, αποτελούσε τη μόνη τους ελπίδα.

Το Καστέλλι το υπεράσπιζε το 1ο Ελληνικό Σύνταγμα και ένα συμβουλευτικό απόσπασμα Νεοζηλανδών αξιωματικών και υπαξιωματικών. Είχαν εξοντώσει όλους τους άνδρες του Murbe, εκτός από είκοσι οκτώ επιζήσαντες που είχαν αιχμαλωτίσει. Όμως, στις 24 Μαΐου, μετά από μια επίθεση στούκας η οποία έγινε για να εξασθενήσει την άμυνα της πόλης, καθώς έφταναν οι μονάδες ορεινού Μηχανικού, πολλοί αιχμάλωτοι κατόρθωσαν να δραπετεύσουν και να ξαναπάρουν τα όπλα τους. Μετά από μια αιματηρή μάχη όλο σύγχυση -οι Γερμανοί είχαν πειστεί ότι οι άνδρες του Murbe είχαν βασανιστεί και ακρωτηριαστεί από πολίτες- η πόλη καταλήφθηκε την επόμενη ημέρα. Η μάχη όμως που διεξήγαγαν οι αντάρτες ήταν τόσο σφοδρή που τα τεθωρακισμένα δεν μπορούσαν να αρχίσουν να αποβιβάζονται πριν από τις 27 Μαΐου. Η διήμερη αυτή καθυστέρηση που επιτεύχθηκε με μεγάλο κόστος σε ζωές Κρητικών, ήταν μια ανεκτίμητη βοήθεια στις δυνάμεις του Freyberg κατά την επικείμενη υποχώρηση, τη στιγμή μάλιστα που δεν είχαν απομείνει σχεδόν καθόλου αντιαρματικά όπλα.¹

Το απόγευμα, στις 24 Μαΐου, που ακολούθησε το βασανιστικό εκείνο πρωινό -όπως το περιέγραψαν τόσο ο Kirpenberger όσο και ο Heydte- μοίρες του VIII Σώματος Αεροπορίας, σε μια ατέρμονη ροή επιδρομών ισοπέδωσε τα Χανιά. Τη μέθοδο αυτή είχε αναπτύξει η Λεγεώνα Condor υπό τη διοίκηση του Richthofen στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, πρώτα έξω από το Ονιέδο, και μετά στην καταστροφή του Durango και της Γκουέρνικα. Ο σκοπός ήταν διττός. Αρχικά για να τρομοκρατήσει τόσο τους στρατιώτες όσο και τους πολίτες και κατ' επέκταση για να φράξει τους δρόμους ενός κόμβου συγκοινωνιών πίσω από την πρώτη γραμμή με σωρούς από χαλάσματα σπιτιών και συντρίμμια. Στα Χανιά, μόνο το λιμάνι έμεινε ανέπαφο, επειδή σε λίγο θα τους ήταν χρήσιμο. Δεκατρία ενετικά παλάτια του 15ου και του 16ου αιώνα καταστράφηκαν.

Ο Στεφανίδης είδε χωρικούς «να στέκονται αποσβολωμένοι, αμίλητοι, παρακολουθώντας το ολοκαύτωμα, και μπορούσα να καταλάβω ότι γι' αυτούς

ήταν σαν να είχε έρθει το τέλος του κόσμου. Τα Χανιά ήταν η μόνη πόλη που είχαν γνωρίσει πολλοί από αυτούς». Το «σαν να είχε έρθει το τέλος του κόσμου» ήταν η ίδια παρομοίωση που είχαν κάνει αυτόπτες μάρτυρες στην καταστροφή της Γκουέρνικα. Παρ' όλο που στο βομβαρδισμό των Χανίων δεν παρουσιάστηκαν οι εφιαλτικές εικόνες των ξέφρενων ζώων που ζωγράφισε ο Πικάσο, αυτός ο ίδιος βομβαρδισμός είχε κάτι το σουρεαλιστικό. Ενώ η πόλη καιγόταν, στο φόντο, ο Geoffrey Cox είδε έναν Κρητικό στο λιμάνι να βουτάει στο νερό και να πετάει σε τρεις γυναίκες ψάρια που τα είχαν σκοτώσει οι βόμβες. Είδε επίσης ένα μεθυσμένο Αυστραλό λιποτάκτη να μοιράζει με γενναιοφροσύνη τα εμπορεύματα που είχε λεηλατήσει από διάφορα καταστήματα.

(συνεχίζεται)

<http://bit.ly/ToMp6I>